

## **Bouwen aan vertrouwen**

Verslag informateur voor de gemeenteraad van Soest

Soest, 31 maart 2022

## **Inleiding**

Al voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen sprak u als lijsttrekkers en partijvoorzitters van de tien deelnemende politieke partijen met elkaar af dat er een informateur van buiten door u gezamenlijk zou worden gekozen. Naar ik mij heb laten vertellen, kon u kiezen uit een drietal kandidaten. Nog voor de verkiezingsuitslag kon u uw voorkeur aangeven, en uiteindelijk was het vlak na de verkiezingen duidelijk dat de keuze op mij was gevallen. Een eervolle kwestie waar ik, naast mijn rol als informateur in Stichtse Vecht, met plezier ja tegen heb gezegd.

De gesprekken die ik gevoerd heb, ben ik ingegaan zonder enige noemenswaardige achtergrond informatie of kennis van de Soester samenleving of politiek. Deze onvoorbereide blik heeft wellicht bijgedragen aan mijn bevindingen die in deze rapportage zijn opgetekend.

## **Duidingsdebat en opdracht**

Op maandagavond 21 maart voerde u als lijsttrekkers een duidingsdebat en gaf u woorden aan:

- de betekenis van de verkiezingsuitslag
- de belangrijkste opgaven voor de gemeente de komende 4 jaar
- wat u van de samenwerking binnen de raad en met de samenleving vindt
- welke opdracht u aan de informateur/verkenner meegeven
- de keuze voor een type akkoord en diverse procesafspraken (openbaarheid of beslotenheid van de diverse overleggen en de wijze van informeren van de personen die niet deelnemen aan de onderhandelingen)

Zoals al door burgemeester Metz werd samengevat, kwam duidelijk naar voren dat u binnen de gemeenteraad meer met elkaar wil samenwerken. Er mag meer vertrouwen komen in en naar elkaar. U heeft een voorbeeldrol als politici/politiek waar ruimte voor ieders inbreng van belang is. Zoals door velen van u werd genoemd, moet het anders. Maar hoe dat precies anders moet, is niet helder en gaf u als een van de punten voor de verkennende gesprekken met mij als informateur mee. Diverse hoofdopgaven werden door u genoemd, met als belangrijkste punten het thema bouwen en wonen, participatie en het betrekken van inwoners, ook wel omschreven als het 'bouwen aan het vertrouwen van de inwoners'. Wat het type akkoord betrof, gaven twee partijen de voorkeur aan een raadsakkoord. De andere acht partijen waren duidelijk in hun reactie: een coalitieakkoord met voldoende ruimte voor vrije kwesties.

## **Gesprekken als informateur**

Op dinsdag 22 maart en vrijdag 25 maart j.l sprak ik met de verschillende vertegenwoordigers van de tien partijen, de burgemeester en de gemeentesecretaris. Daarnaast sprak ik met uw raadsgriffier die mij tevens bij alle gesprekken bijstond. Voordat ik op inhoud een terugkoppeling geef, wil ik eerst nog mijn dank uitspreken voor de open houding van alle deelnemers met wie ik heb gesproken. Heel krachtig en groots dat dit mogelijk bleek.

In elk gesprek dat ik met de politieke partijen voerde, stonden de volgende vragen centraal:

1. Hoe ziet het ideale bestuur van Soest eruit en wat is uw favoriete rol/positie in het komend bestuur?
2. Wat kan uw bijdrage zijn in dit bestuur?
3. Welk risico ziet u dat dit ideaalplaatje in de weg staat?
4. Welke inhoudelijke opgave is de komende vier jaar, in de nieuwe verhoudingen, gemakkelijk te realiseren? En waarom is dat nu gemakkelijk geworden?
5. Welke inhoudelijke opgave zal de grootste puzzel blijken?
6. Los van de inhoud, wat zijn aandachtspunten die het succes van Soest in de weg staan of juist kracht geven?

7. Hoe ziet u de samenwerking tussen gemeenteraad-college-ambtelijke organisatie-regio-samenleving?
8. Wat zou volgens uw partij de beste route zijn van standpunt via besluit naar concreet resultaat?

## **Vertrouwen**

Wat in alle gesprekken aan de orde kwam, is de behoefte aan meer vertrouwen in elkaar en daarmee ook meer vertrouwen van buiten het gemeentehuis naar binnen realiseren. De gevoelde urgentie 'het moet anders', bleek in de gesprekken ook een kwestie van 'wij willen het echt anders'. Een aantal gesprekspartners gaf aan dat het aanstellen van een onafhankelijk informateur feitelijk gezien kan worden als de start van een nieuw begin. Men ziet in dat het een proces is van blijven bouwen aan vertrouwen.

## **Het ideale bestuur**

Er werd in reactie op de vraag over het ideaalplaatje van het Soester bestuur soms gereageerd met antwoorden over de daadwerkelijke combinatie van partijen, maar veelal werd er langer stilgestaan bij welke bestuursstijl gewenst is nu de behoefte er is dat het anders moet. Zo werd aangegeven dat het bestuur zich dienend aan de samenleving dient op te stellen met een inbedding van de deliberatieve democratie (een vorm van publieke besluitvorming waarin informatievergaring, overleg en de uitwisseling van argumenten centraal staan). Neem niet direct een standpunt in, maar onderzoek en overleg over de standpunten. Bouw aan het vertrouwen en geef ook de gemeenteraad als geheel een plek die haar, als hoogste orgaan in het bestuur van de gemeente ook toekomt. De gemeenteraad mag meer ruimte nemen voor het bepalen van de kaders waarbinnen het college het beleid voorbereidt en uitvoert. De gemeenteraad kiest daarbij hoe de Soester inwoners daarbij betrokken worden en hoe de kennis en kunde die er bij inwoners aanwezig is, benut kan worden. En neem de mensen mee: wat leidt tot de uiteindelijke afweging om te komen tot een besluit? Maak het voor inwoners 'navolgbaar' hoe een besluit tot stand is gekomen, welke afweging er is gemaakt en welke belangen uiteindelijk de doorslag hebben gegeven. Op basis van de door de gemeenteraad vastgestelde kaders mag het college er op vertrouwen de ruimte te krijgen ook die daadwerkelijke beleidsvoorbereiding en uitvoering vorm te geven. Daarna zal de gemeenteraad haar controlerende rol uitvoeren binnen de vastgestelde kaders. Deze wisselwerking kan alleen optimaal vorm krijgen wanneer er sprake is van een zekere vertrouwensrelatie tussen de leden van het college en de leden van de gemeenteraad. Waardering en begrip voor ieders onderscheidende rol in het bestuur zijn noodzakelijke ingrediënten voor die vertrouwensrelatie.

## **Inhoudelijke opgaven**

De grootste inhoudelijke opgaven voor de gemeente zijn samen te vatten onder het thema 'de verdeling van schaarse ruimte in Soest'. Er zijn grote aantallen woningen te bouwen, en ook de energietransitie zorgt voor een beslag op de schaarse ruimte. Binnen Soest is het vraagstuk over de betekenis van de rode contouren een belangrijk vraagstuk. Niet alleen de mogelijkheden van bouwen op plekken waar tot nu toe niet gebouwd is of mag worden staat ter discussie. Aangegeven is dat ook andere belangen dan die van (woning)bouw gewogen moeten worden.. Voorbeelden zijn de natuurwaarden (ecologische kwaliteit), recreatieve waarden en het belang van rommel/rafelzones. Ook de belangen van uitzicht en belevingswaarden zijn door een enkele gesprekspartner op tafel gelegd. Veel partijen gaven aan dat, op basis van de recente verkiezingsuitslag er binnen de gemeenteraad van Soest ruimte is ontstaan om het gesprek te voeren over bouwinitiatieven buiten de rode contouren en (dus) ook in het polderlandschap. Vastgesteld kan worden dat er binnen de gemeenteraad van Soest op dit moment een (ruime) meerderheid te vinden is die het gesprek wil aangaan over bouwmogelijkheden buiten de rode contouren en in de polder.

Veel partijen zijn blij met deze mogelijkheid en geven aan dat deze mogelijkheid ook zeker benut moet gaan worden.

Door alle gesprekken heen en vervlochten met alle inhoudelijke opgaven is er gesproken over de uitdaging om het vertrouwen van inwoners te herstellen en dit vertrouwen langdurig uit te bouwen en te onderhouden. Het wordt van belang geacht te onderzoeken hoe inwoners betekenisvol hun inbreng kunnen leveren. Dit met inachtneming van het spanningsveld dat het veelal de politiek is die de uiteindelijke afweging zal maken welk besluit het beste het belang van Soest als geheel dient. Bij al deze opgaven is het voor alle partijen duidelijk dat de ambtelijke organisatie op een bepaald minimum niveau moet komen om meer bestuurlijke slagkracht te kunnen leveren. Investerings in de ambtelijke organisatie zijn hard nodig. Er moet immers voldoende ambtelijke capaciteit beschikbaar zijn om de basistaken uit te voeren en de bestuurlijke ambities om te zetten in beleid en resultaten. Het is een gedeelde wens om de ambtelijke organisatie voldoende in staat te stellen om nauw in verbinding te staan met de Soester samenleving. Partijen zijn er van doordrongen dat niet alles tegelijk kan en men geeft dan ook helder aan: bouw geen luchtkastelen en spiegel die ook niet voor, want anders stel je inwoners en elkaar teleur.

### **Soester context in beeld**

De samenleving van Soest en Soesterberg kent een groot organiserende capaciteit. Er is sprake van een rijk verenigingsleven en er zijn veel belangengroeperingen. Zowel het verenigingsleven als de belangengroeperingen weten de weg naar de politiek goed te vinden. Door veel mensen wordt er ook gesproken over korte lijntjes richting de politiek. Een groot voordeel van deze organisatiegraad en belangengroeperingen is dat je als bestuur duidelijke aanspreekpunten hebt. En het is verder positief te noemen dat een groot aantal inwoners betrokken is bij wat de gemeente doet/ontwikkelt. Een nadeel is er echter ook: het is soms moeilijker om als politiek/bestuur uiteindelijk een afweging te maken omdat die belangen zich zo laten horen, het zicht op het algemeen belang wordt daardoor ontnomen. Het risico zou kunnen ontstaan dat relevante belangen die zich niet goed organiseren, niet goed in beeld zijn. Daarmee wordt het maken van een weloverwogen afweging, welke beslissing het algemeen belang het meeste dient, moeilijk. Zoals een van de gesprekspartners duidelijk verwoordde: hoe gaat die weging van het algemeen belang? En hoe betrek je de mensen die zich niet kunnen organiseren? Heb daar oog voor. De grootste groep van onze inwoners is juist ongeorganiseerd. Het is echt een vergissing om alleen naar de georganiseerde verbanden te kijken. Daar zit een risico. Ook om tot goed afgewogen besluiten te komen. Opvallend voor Soest is het grote aantal raadsleden dat deze verkiezingen met voorkeursstemmen is gekozen, dat zegt ook wat over de eigen netwerken/eigen kracht binnen de raad.

### **Coalitievorming binnen de 'Soester context'**

De specifieke context waarbinnen het gemeentebestuur in Soest gewend is te werken en de basis waarop het politieke systeem steunt, is van invloed op de coalitievorming.

Naar ik begrepen heb, is er in Soest de afgelopen jaren bij verkiezingen sprake van een zogenaamde slingerbeweging waarbij de twee grootste lokale partijen (GGS en Soest 2002) elkaar afwisselen in het zijn van de grootste partij. Ook bij deze verkiezingen is er in stemmenaantal sprake van een wisseling in partij die zich de grootste mag noemen, alleen levert dat ditmaal voor beide partijen een gelijk aantal zetels op. In de gemeenteraad zijn beide partijen dus even groot. Daar waar na voorgaande verkiezingen het beeld sterk leefde dat nu weer 'de anderen' de kans kregen om hun wensen en belangen sterk te onderstrepen en te gaan uitvoeren, lijken deze verkiezingen de partijen de ruimte te geven naast elkaar bestuurlijk verantwoordelijkheid te dragen.

Een van de gesprekspartners formuleerde dat heel mooi en zei dat deze verkiezingsuitslag de opdracht geeft aan de twee ogenschijnlijk tegengestelde partijen zich, net zoals in de samenleving van Soest iedere dag gebeurt, nu gewoon samen zij- aan zij- in te zetten voor de samenleving van Soest als geheel.

Dit vraagt echter een cruciaal andere houding en gedrag. Het vraagt, zoals een van de partijen dat zei, dat de strijd niet langer wordt gekoesterd maar de samenwerking wordt gevonden. Dat wat er gebeurt is, wordt benoemd en uitgesproken en dat er ruimte voor samenwerking ontstaat, overeenstemming en waardering voor wat de ander anders maakt. Het vraagt kortom om recht te doen aan de ander. Recht doen aan wat de ander anders maakt, maar ook -en in de politiek wellicht vooral- recht doen aan wat de ander anders wil. Bereid zijn te accepteren dat wat jij graag wil, niet haalbaar blijkt in de wetenschap en het vertrouwen dat dat de volgende keer andersom zal zijn. Acceptatie op het niveau van individuen, fracties, partijen EN achterbannen. En juist op dit punt komt de eigenheid van de Soester context scherp op tafel. Naar verluid hebben veel politieke partijen sterke (ideologisch of anderszins) verbindingen met belangenorganisaties. Samenwerken en bestuurlijk verantwoordelijkheid dragen met partijen die andere belangen en meningen vertegenwoordigen, vraagt van achterbannen de acceptatie dat niet (altijd) lukt waar je voor staat. Het accepteren van 'neen, dit kan niet en dat gaan we anders doen' en vervolgens toch goed blijven samenwerken is niet alleen voor politici maar ook voor de achterbannen een grote verandering en verantwoordelijkheid.

Slechts wanneer er de bereidheid is die verandering en die gezamenlijke verantwoordelijkheid de komende vier jaar te gaan dragen, is Soest toe een nieuw soort bestuur.

Daarbij is het van belang dat de bereidheid en de inzet van alle partijen binnen de gemeenteraad van Soest om bij te dragen aan de toekomst van Soest, niet uit het oog wordt verloren. Daarmee is gezegd dat de broodnodige verantwoordelijkheid om een andere bestuursstijl in te gaan richten niet alleen bij de coalitiepartijen ligt maar een verantwoordelijkheid is voor alle partijen die in de gemeenteraad vertegenwoordigd zijn. Invulling geven aan wat voor Soest 'Goed Bestuur' is waardoor bij inwoners weer vertrouwen ontstaat, vraagt om uitwerking van de Soester mores voor goed bestuur. Deze invulling zal door de gehele gemeenteraad gegeven moeten worden en kan niet worden overgelaten aan de coalitiepartijen alleen.

### **Partijen die als mogelijke coalitiepartners worden genoemd**

Tijdens de gesprekken over het ideale bestuur werden ook mogelijke combinaties van de nieuwe coalitie genoemd. Bijna zonder uitzondering is daarbij, in de voorkeursvariant, de combinatie tussen Soest2002, VVD en GGS. Er is binnen de gemeenteraad van Soest veel ruimte voor deze partijen om hun samenwerking vorm te geven en er is tevens bereidheid om deze samenwerking te steunen en te laten slagen. Pas wanneer blijkt dat deze kernbezetting in samenwerking niet haalbaar blijkt komen andere combinaties zonder de fractie van GGS of Soest2002 op tafel. Breed wordt de mening gedeeld dat de toekomstige coalitie moet kunnen rekenen op een brede steun binnen de Soester gemeenteraad. De kernbezetting van Soest2002, VVD en GGS zou dan ook aangevuld moeten worden met een van de andere partijen die bereid zijn bestuurlijk verantwoordelijkheid te dragen. Partijen als PvdA, POS,CU/SGP en GroenLinks hebben aangegeven hiervoor open te staan. Met ieder van deze partijen zullen dan wel (op verschillende onderwerpen )intensieve gesprekken en vergaande afspraken over inhoudelijke thema's gemaakt moeten worden.

## **Advies**

Mijn advies is om als eerste stap in het vervolg van deze formatie, een gesprek te organiseren tussen de partijen/fracties van Soest2002 en GGS om te onderzoeken of er een gezamenlijke basis is om samenwerking vorm te geven waarbij er ruimte is om de ander tot z'n recht te laten komen. Het is mijns inziens noodzakelijk dat een dergelijk gesprek gevoerd wordt voorafgaand aan de volgende fase van het formatieproces en ook voorafgaand aan een gesprek waarbij er gesproken gaat worden over inhoudelijke ambities. Zo'n gesprek is gebaat bij rust en vertrouwelijkheid en zal derhalve een sterk besloten karakter kennen.

Het is echter zeer van belang dat de uitkomsten worden gedeeld en als basis gelden voor de manier van werken van het nieuwe bestuur. Door deze uitkomsten uit te spreken en breed te delen, vragen partijen anderen om hen hier op aan te spreken en geven zij aan hier op aangesproken te willen worden.

De beperkte tijdsinvestering die er met een dergelijk gesprek gevraagd wordt, weegt naar mijn mening ruimschoots op tegen de wens om nu spoedig te komen tot een nieuwe coalitie binnen het gemeentebestuur. Het is mijn overtuiging dat deze voorinvestering het gesprek over de inhoudelijke thema's zal vergemakkelijken en versnellen.

Wanneer er nu direct gekozen zou worden voor een ronde inhoudelijke gesprekken of zelfs onderhandelingen bestaat de kans dat er ogenschijnlijk over zakelijke verschillen van inzicht gesproken wordt maar dat er onderliggende kwesties en overtuigingen over elkaar, onuitgesproken, meewegen. Dit vertroebeld een helder inhoudelijk gesprek en kan er toe leiden dat wat werkelijk het verschil maakt niet op tafel komt. Potentieel kan dat van invloed zijn op de stabiliteit en slagvaardigheid van het Soester bestuur. En juist deze stabiliteit en slagvaardigheid die zouden kunnen bijdragen aan het herstel van vertrouwen van de inwoners in het Soester bestuur. Alles bij elkaar zal een werkwijze waarbij er ruimte is voor dit voorgesprek net zo veel tijd in beslag nemen dan een werkwijze die nu direct met de inhoudelijke gesprekken start.

Wanneer blijkt dat de basisbereidheid er is om de voor Soest bijzondere samenwerking tussen Soest2002 en GGS aan te gaan, kan worden begonnen met het verder inventariseren van de inhoudelijke gesprekspunten, de input van anderen op te gaan halen en te komen tot de vormgeving van de coalitie binnen de gemeente Soest. In dit proces zal een goede balans gevonden moeten worden tussen wat in openbaarheid kan plaatsvinden en welke stappen er meer baat hebben bij een wat meer vertrouwelijke setting.

En hoewel een raadsakkoord door een aantal partijen is genoemd, lijkt dat niet op een meerderheid te kunnen rekenen. Een dichtgetimmerd coalitieakkoord dat stapsgewijs door de coalitie wordt uitgevoerd en waarbij niet-coalitiepartijen zich als figuranten voelen is een praktijk waar niemand warme gevoelens bij heeft. Er zal dus gewerkt moeten worden met een programma dat het beste van beide modellen in zich draagt. Een variant daarvoor zou kunnen zijn dat de gemeenteraad van Soest een aantal onderwerpen of thema's benoemd die door alle partijen als prioritair worden gezien. Daar bovenop maken de coalitiepartijen met elkaar de afspraak nog een aantal andere ambities te gaan uitvoeren. Er ontstaat dan een raadsprogramma met daarin opgeschreven wat de gemeenteraad van Soest 'tenminste' gaat doen. En daarboven op komt een coalitieprogramma die daar haar eigen ambities formuleert.

### **De belangrijkste punten samengevat:**

De zetelverdeling in de Soester gemeenteraad maken een samenwerking mogelijk (en wenselijk) tussen partijen die elkaars tegenpolen waren. Deze nieuwe werkelijkheid vraagt om een markering door de volgende fase te starten met het vinden van een gezamenlijk samenwerkingsbasis.

De voor de gemeente Soest zo kenmerkende wijze waarop belangen onder de aandacht van de politiek en het bestuur worden gebracht zijn van invloed op dat bestuur en het politieke werk. Erken dat en laat zien hoe daar mee om te gaan. Op basis van de zetelverdeling binnen de gemeenteraad is het gesprek over bouwen buiten de rode contour mogelijk geworden. Deze verschuiving raakt een belangrijke inhoudelijke prioriteit binnen de gemeente Soest. Stel vast dat deze ruimte er nu is en geef vervolgens dat gesprek (inhoudelijk) vorm.

### **Tenslotte**

De gesprekken die ik met u mocht voeren heb ik als buitengewoon waardevol en openhartig ervaren. De woorden die ik in deze rapportage heb gebruikt zijn niet terug te herleiden naar individuele gesprekspartners en zijn geheel voor mijn verantwoordelijkheid. De wens bij u allen om Soest een gemeentebestuur te geven die past bij de verkiezingsuitslag en waarbij oog is voor de vele kiezers die hun stem niet hebben uitgebracht is mij heel duidelijk geworden.

Er ligt een nieuwe kans voor Soest voor het grijpen. Het is nu aan u om daar vorm aan te geven. Op 7 april aanstaande bespreekt u het resultaat van de verkenning en bepaalt u zelf wat de vervolgstap is op weg naar een nieuw stabiel bestuur voor de gemeente Soest. Als u dat wenst, geef ik tijdens uw vergadering een toelichting op mijn advies en kan ik ingaan op de eventuele vragen die u heeft.